

Het beroep van de militair veronderstelt redelijkheid, maar in de praktijk krijgen militairen te maken met ogenschijnlijk 'onredelijke zaken' als agressie, angst en haat. Oorlog kan bij uitstek irrationeel zijn op het moment dat emoties en driften de 'ratio' vertroebelen. Hoe kun je dan toch proberen op een moreel verantwoorde manier op te treden? Tegelijkertijd eisen wij dat wel van onze krijgsmacht. En terecht. Het was niet de keuze van militairen om naar Irak of Afghanistan te trekken. Dit zijn politieke keuzes, en ook die moeten moreel verantwoord zijn. Vanuit de traditie van denken over de 'rechtvaardige oorlog' kun

Desirée Verweij:

HET TEMMEN VAN DE MILITAIR

je daar vraagtekens bij plaatsen. Stuur je dan toch militairen weg, dan kun je verwachten dat zij geconfronteerd worden met veel weerstand. Het ethische dilemma dat eerst op macroniveau (politiiek) speelde, daalt dan af naar een microniveau (de individuele militair). Zo kan de politiek de militair in lastige situaties brengen.

De krijgsmacht oefent uit naam van de samenleving geweld uit. Dat monopolie kan alleen maar in handen liggen van mensen die zich bewust zijn van de verantwoordelijkheid die ze dragen. Juist van militairen mag de samenleving verwachten dat zij moreel competent zijn. Dat betekent dat zij de morele dimensie moeten herkennen, en moeten weten welke waarden en regels op het spel staan of geschonden dreigen te worden. Als je als militair niet eens ziet dat er sprake

is van een moreel dilemma, heb je al een probleem. Die morele blindheid proberen wij met ons ethiekonderwijs te voorkomen. Niet alleen door studenten voldoende theoretische bagage te geven, maar ook door het bespreken van ethische vragen en dilemma's uit de militaire praktijk. Dat wil niet zeggen dat een aantal uren ethiekles een garantie kan bieden voor moreel verantwoord gedrag. Tijdens een uitzending kan altijd een situatie ontstaan waarin een militair doorslaat.

Door groepsdruk, de confrontatie met geweld, stress. Uiteindelijk staan militairen er toch zelf voor, moeten zij zelf morele dilemma's oplossen. Dat kun je niet voor hen doen, daar bestaan geen pasklare antwoorden voor, er is geen software voor te maken. Het enige wat je kunt doen, is hun kritisch leren denken over de situaties waarin zij terecht komen en over de mogelijke dilemma's waarin zij kunnen raken. Ze leren situaties analyseren vanuit moreel/ethisch perspectief, krijgen inzicht in waarden, normen en hieraan gekoppelde belangen. Neem bijvoorbeeld de situatie van de militair die geconfronteerd wordt met een kindsoldaat van 10 jaar. Een

kind zo oud als zijn jongere broertje of misschien zijn zoontje, maar wel met een kalasnikov in zijn hand. Wat doe je dan? En waarom? Zit geweld in de mens? Zit er een beest in de mens? Wat doet de confrontatie met geweld met je? Wat betekent vechten voor mensenrechten? Het is belangrijk dat de mensen die wij opleiden, ervan doordrongen zijn dat de mens meer is dan een rationeel wezen, zoals wij zo graag willen denken. Veel mensen vergeten snel dat onder onze zogenaamde rationaliteit heel wat irrationaliteit schuilgaat.

Desirée Verweij is hoogleraar militaire ethiek aan de Nederlandse Defensie Academie in Breda.